

Berlagevlag 2023

juryrapport

**architectuurprijs
Den Haag en
omstreken**

**Bouwen aan de toekomst van Den Haag ...
verbouwen, verbeteren & transformeren**

Colofon

Organisatie Berlagevlag 2023: Haags Architectuur Café in samenwerking met BNA netwerk Den Haag en Dag van de Architectuur Den Haag

De Berlagevlag wordt mede mogelijk gemaakt door BNA (hoofdsponsor), Frisia Makelaars en gemeente Den Haag.

Prijsuitreiking:

Dinsdag 24 oktober 2023 in de Centrale Bibliotheek Den Haag

Publieksprijs Berlagewimpel 2023:

Naast de vakprijs door de onafhankelijke jury, wordt ook de publieksprijs uitgereikt aan het project van de longlist met de meeste stemmen.

Voorwaarden inzendingen:

De bouwwerken moeten in Den Haag, Rijswijk of Leidschendam-Voorburg zijn gebouwd en zijn opgeleverd in de periode januari 2021 tot en met juli 2023. Projecten konden worden ingezonden tot 1 september 2023 via haacs.nl

Meer informatie en alle inzendingen:

www.haacs.nl

Fotografie:

Stationspostgebouw – Ossip van Duivenbode

Leyhof – Max Hart Nibbrig

Jaarsmahof – Bart van Hoek

Finest of Ockenburgh – MIX architectuur

Transformatie Plesmanweg – Francois Verhoeven

Onderwijscluster Donker Curtius – Loes van Duijvendijk

Het boegbeeld – Ossip van Duivenbode

Kiosk Frederik Hendriklaan – DAVL Studio

De Titaan – Arjen Veldt

Amare – Ossip van Duivenbode | Katja Eftting

Grotius Towers – Daria Scagliola, Emmely van Mierlo

House on a house – Christian van der Kooy

Bouwen aan de toekomst van Den Haag ... verbouwen, verbeteren & transformeren

Achtendertig mooie en zeer diverse projecten werden ingezonden om mee te dingen voor de Berlagevlag 2023. Alle inzendingen samen laten goed de diversiteit zien van de bouwopgave in Den Haag en omstreken van de afgelopen twee jaar. Van kleine ingrepen zoals de bloemenkiosk in de Frederik Hendriklaan of de dakopbouw in de Bomenbuurt (House on a house) tot aan grootschalige nieuwbouw zoals Amare in het centrum van Den Haag of grootschalige transformatie-opgaven zoals het monument aan de Plesmanweg. Het viel de jury wel op dat een aantal gebouwtypes misten, zo ontbraken er nieuwe kantoorgebouwen, winkels of zorgvoorzieningen en ook ontbrak een aantal nieuwbouwprojecten, bijvoorbeeld in de havengebieden. Naast 22 woonprojecten werden er opvallend veel scholen en publieke gebouwen ingezonden.

Op alle schaalniveaus wordt de stad vernieuwd. Transformatie van bestaande gebouwen is inmiddels een substantieel onderdeel van deze bouwopgave. Bijna de helft van de genomineerde projecten gaat dan ook over transformatie of renovatie. En dat is ook niet raar, als men bedenkt dat de oppervlakte van Den Haag niet meer toeneemt, maar haar inwoneraantal wel. De jury denkt dat transformaties en renovaties van gebouwen steeds nadrukkelijker de opgave van architecten in Den Haag zullen zijn.

De onafhankelijke vakjury van de Berlagevlag 2023 bestaat uit: Dorte Kristensen (Atelier PRO) – voorzitter, Mark Graafland (Bureau Kroner architecten) – secretaris, Wim Voogt (OKRA landschapsarchitecten), Carina Nørregaard (LIAG architecten en bouwadviseurs) Richard Koek (Rijnbout tot 1 september).

Adri Duivesteijn en Jan Brouwer, belangrijke denkers en doeners voor Den Haag

Adri Duivesteijn en Jan Brouwer, allebei in 2023 overleden, waren uitermate belangrijk voor de ontwikkeling van de stad en de discussie over architectuur en stedenbouw in Den Haag. Beiden door hun passie voor de stad, maar beiden ook op een geheel eigen wijze. De basis voor Adri Duivesteijn waren de stadsbewoners, hun beleving en hun gebruik van de stad. Hij benadrukte de culturele waarde van de architectuur als uiting van de ziel van de plek, de wijk of de stad. Vernieuwing betekende voor Adri met veel respect voor het bestaande de ogen te richten op nieuwe maatschappelijk belangrijke opgaven. Jan Brouwer was overtuigd van de kracht van architectuur en techniek. Ook hij was op zoek naar vernieuwing. Hij zette zich dan ook met veel passie in voor het architectuuronderwijs omdat naar zijn idee daar de nieuwe ideeën worden geboren. Zijn betrokkenheid met Den Haag uitte hij vooral in een open gesprek over de stad. En niet onbelangrijk, Jan Brouwer was de oprichter van het Haags Architectuur Café!

Voor de Berlagevlag 2023 is hun beider nalatenschap belangrijk. Veel van de ingezonden projecten bevinden zich in de bestaande stad. Door te kiezen voor een zorgvuldige herbestemming en transformatie worden nieuwe lagen, nieuwe betekenis en nieuw gebruik aan de stad toegevoegd. Op deze manier wordt de stad vitaal gehouden. Kennis van het verleden, kennis van nieuwe technieken en betrokkenheid van de gemeenschap bepalen zonder meer de kwaliteit van een project. Adri en Jan waren beiden op hun manier vertegenwoordigers hiervan. De jury vindt het daarom belangrijk hun gedachten over Den Haag mee te laten wegen in haar keuzes voor de jurycriteria, en daarmee ook de keuzes voor de nominaties en uiteindelijk de winnaar.

de jury op projectbezoek

Jurycriteria

De jury stelde gezamenlijk vier criteria vast, die - zo hoopt de jury - ook in de toekomst een belangrijke rol in de stedelijke en architectonische ontwikkeling van Den Haag zullen spelen. Aan de hand van deze criteria heeft de jury alle projecten beoordeeld.

- 1. De betekenis voor de stad** in brede zin: De jury kijkt zowel naar het gebouw in zijn omgeving, de relatie van het gebouw met de openbare ruimte, als ook de bijdrage van het programma aan maatschappelijke opgaven die nu spelen in Den Haag en hoe dat is vormgegeven.
- 2. De betekenis van het project bij het streven naar een duurzame samenleving:** De jury beoordeelt de gebouwen op thema's als energie, materialen, gebruik, uitstraling en toekomstwaarde.
- 3. Participatie en denken vanuit de gebruikers:** Hoe zijn omwonenden, stakeholders, professionals, en daarnaast ook toekomstige gebruikers en bewoners betrokken bij het project en hoe heeft zich dat vertaald in het ontwerp?
- 4. De verhouding tot het bestaande** en de direct aangetroffen situatie: Hoe werd omgegaan met de context, de geschiedenis van de plek en de bestaande bebouwing en/of beplanting?

Zes nominaties Juryprijs

Fahrenheitstraat 335
Architect: HVE Architecten BV
Opdrachtgever: Koninklijke Haagse Woningvereniging van 1854

Toelichting inzender:

In opdracht van de Koninklijke Haagse Woning Vereniging van 1854 heeft HVE Architecten op het terrein van de voormalige Jaarsma Haardenfabriek een energieneutraal woningbouwproject ontworpen, op het kruispunt van renovatie, transformatie en nieuwbouw. De 'Jaarsmahof' bevat 43 woningen in de sociale huursector, die bestemd zijn voor eenpersoonshuishoudens voor maatschappelijke beroepsgroepen zoals zorg, onderwijs, politie en kunstenaars. Het monumentale pand aan de Fahrenheitstraat 335 heeft van 1906 tot 1936 de Jaarsma Haardenfabriek gehuisvest. Na 1936 heeft het pand jarenlang dienst gedaan als Postkantoor, waarbij diverse aanpassingen aan het gebouw zijn gedaan. De monumentale voorgevel aan de Fahrenheitstraat is zoveel mogelijk teruggebracht naar de oorspronkelijke staat. Achter deze gevel zijn nieuwe appartementen gesitueerd, die ontsloten worden door een midden-corridor. Door de gekozen materialen, het natuurlijk licht van boven en de vides ontstaat een verrassende binnenstraat met een industrieel karakter. De openingen van de gerestaureerde gevel definiëren de beukmaten van de appartementen, waardoor elke woning aan de Fahrenheitstraat een unieke plattegrond heeft gekregen. De façade van de Fahrenheitstraat heeft zijn oorspronkelijke ritmiek van gevelopeningen teruggekregen alsook de oorspronkelijke hoofdentree, welke nu dienst doet als hoofdentree van de woningen. Naast de hoofdentree is tevens de voormalige kachel-showroom herbouwd en ingericht als woning. Het binnenterrein wordt grotendeels ingenomen door de oude fabriekshal waar de haarden werden geproduceerd. De constructie van de hal met sheddaken is na ca. 90 jaar weer zichtbaar gemaakt. De hal, gelegen tussen de bebouwing aan de Fahrenheitstraat en de Ampèrestraat krijgt een nieuwe bestemming als gemeenschappelijke ruimte en fietsenstalling. Op de footprint van de oude fabriek is naast de hal nieuwbouw gerealiseerd van drie bouwlagen. Deze appartementen zijn gelegen aan de gemeenschappelijke tuin. Aan de Ampèrestraat is de éénlaagse bebouwing van het postkantoor gesloopt en vervangen door nieuwbouw van drie bouwlagen met een kap. Hierdoor is het gat in de gevelwand aan de Ampèrestraat aangeheeld. De toegangspoort vanaf de Ampèrestraat naar het binnenterrein heeft hetzelfde design gekregen als de voormalige poort van de haardenfabriek. In de poort zijn vier vitrines opgenomen, die door middel van historisch beeldmateriaal en twee Jaarsma kachels de connectie met het verleden versterken. De architectuur van de nieuwe bebouwing heeft een robuust en industrieel karakter. De gevels zijn uitgevoerd in een bruin gesinterde steen en worden gedragen een zichtbare stalen draagstructuur. De nieuwbouwelementen vormen samen met de hal en gerestaureerde gevel een nieuw ensemble, dat recht doet aan het industriële erfgoed en het hedendaagse wonen.

Observaties jury:

1. De betekenis voor de stad

De Jaarsmahof is een met veel ambacht getransformeerd en uitgebreid wooncomplex. De oorspronkelijke haardenfabriek en later postverdeelcentrum krijgt met de woonfunctie een nieuwe betekenislaag. De geschiedenis van de plek is op een fijne manier, zowel direct als indirect, verwerkt in het ontwerp (industriële details, showkasten met oude haarden).

Een doelgroep die anders moeilijk aan een woning komt, kan hier op een bijzondere plek terecht. Het zijn kleine woningen voor een speciale doelgroep in de sociale sector, maar nergens oogt het gebouw goedkoop of ondoordacht.

2. Het streven naar een duurzame samenleving

Het project Jaarsmahof is al duurzaam in de zin dat het hier om hergebruik en een herbestemming van een gedeeltelijk al bestaand gebouwencomplex gaat. De gebouwen zijn bovendien duurzaam en energieneutraal ontworpen. Het is nog wel spannend hoe dit de komende seizoenen uitpakt voor de bewoners.

3. Participatie en denken vanuit de gebruikers

De jury begrijpt dat de verdere inrichting van het binnenhof in participatie met de bewoners uitgewerkt zal worden. Hier ligt een kans om de community vorm te geven en verbinding te creëren met bewoners onderling én met de buurt.

Bovendien ligt er ook nog een kans om de vrij stenige uitwerking te vergroenen, meent de jury. De jury geeft mee dat de gemeenschappelijke ruimte met meer groen nog aan kracht zou kunnen winnen. Een boom midden in de centrale hal zou geweldig zijn. Het dak zou hiervoor uiteraard gedeeltelijk geopend moeten worden. Ook de tuinen aan de achterkant van de woningen zouden nog veel groener vormgegeven kunnen worden zonder de industriële sfeer te verliezen (bvb naar Engels voorbeeld).

4. De verhouding tot het bestaande

Er is slim omgegaan met hoogteverschillen binnen de gebouwen waardoor de corridorontsluiting een geheel eigen karakter en kwaliteit krijgt. Heel sympathiek vindt de jury hoe een deel van de woningen bereikbaar zijn via een eigen trapje. Dit geeft echt het gevoel van het hebben van een eigen plek.

Waardering

Er zijn in de toekomst nog talloze soortgelijke opgaven tot transformatie in Den Haag. De Jaarsmahof is een lichtend voorbeeld hoe hiermee kan worden omgegaan. De forse transformatie en uitbreiding (fors voor de wijk waarin Jaarsmahof ligt) is tot in de details zorgvuldig ingepast, zowel stedenbouwkundig, architectonisch als procesmatig. De jury heeft dan ook "nog nooit zo'n liefdevolle sociale woningbouw met zo'n hoge kwaliteit gezien."

De opzet van het project creëert volop kansen om een community tot stand te brengen, zowel voor het complex zelf als ook in relatie met de buurt.

Leyweg 1111

Architect: Studio Ard Hoksbergen i.s.m. Workshop Architecten (Ivar van der Zwan en Milad Pallesh)

Opdrachtgever: BPD | Bouwfonds Gebiedsontwikkeling

Toelichting inzender:

Leyhof is een zeer duurzaam woongebouw in de nieuwe Haagse wijk Proeftuin Erasmusveld. Het geeft vorm aan de wens om gezond en bewust te leven.

Proeftuin Erasmusveld is een wijk die op alle fronten klaar is voor de toekomst. Centraal staan de pijlers klimaat/landschap, energie, mobiliteit, samenleven en gezondheid. Voor Leyhof, het eerste op te leveren woongebouw in de wijk, selecteerde ontwikkelaar BPD via een prijsvraag een jong ontwerpteam. Dat gaf op een vernieuwende manier vorm aan het thema 'Bewust Anders Wonen'.

Leyhof is een groene en bijzondere woonomgeving geworden voor mensen die kiezen voor een gezonde toekomst door duurzaamheid en collectiviteit met elkaar te verbinden. In de 75 appartementen en 33 stadswoningen wonen zowel gezinnen, starters als senioren. De woningen liggen allemaal gunstig ten opzichte van de zon en grenzen aan een grote binnentuin en een ecologische zone. Het woongebouw is trapeziumvormig opgezet: hoger aan de boskant, aflopend naar het park toe. Dat heeft niet alleen een gunstig effect op de lichtinval maar geeft het gebouw ook een uitnodigende, meer kleinschalige aanblik. De algehele uitstraling is natuurlijk en 'zacht', met een basis van metselwerk en hout. Er is veel aandacht besteed aan details. De licht gecementeerde gevelstenen geven een mooi mat effect. Tussen de woningen zijn subtiele accenten gemaakt met gestraalde betonpanelen. De galerijen aan de noord- en oostzijde en de pergola's zijn van hardhout. Op de daktuin boven de parkeergarage groeit een rijke mix aan plantensoorten, daartussen liggen houten vlonders. Het collectieve karakter van het gebouw draagt bij aan de duurzaamheid en leefbaarheid: de gezamenlijke ruimtes stimuleren ontmoetingen. Bovendien hebben de gedeelde voorzieningen de totale footprint van het gebouw kleiner gemaakt. In het blok zitten meerdere gezamenlijke ruimtes zoals een buurtkamer, een wasbar, een logeerkamer voor gasten, een buitenpaviljoen en een studeerkamer. Allemaal mede ontstaan door co-creatie. Ook het slimme energieconcept is uit deze sessies voortgekomen.

In 2021 won Proeftuin Erasmusveld de SKG Award voor duurzame gebiedsontwikkeling vanwege haar voorbeeldfunctie omdat "alle vinkjes van duurzaamheid ook daadwerkelijk worden aangetikt."

In 2022 won Leyhof de Haagse Woonprijs, 'vanwege de enorm positieve impact op de omgeving en ontwikkeling, de mooie dichtheid in een verder te ontwikkelen gebied, met een mooie mix aan woonprogramma, betaalbaar, architectuur met oog voor detail en gebruik en -ongevraagd- heel veel ruimte voor ontmoeting, samen wonen, samen leven.'

Observaties jury:

1. De betekenis voor de stad

Leyhof bevat een gedifferentieerd woonprogramma voor verschillende doelgroepen (families, koppels, ouderen) en zorgt hiermee voor een grote diversiteit aan bewoners en een buurt/community-gevoel. De stedenbouwkundige inpassing voelt vooralsnog onaf, als een eiland in de stadsrand zonder goede aansluitingen op de (nog in uitvoering zijnde) omgeving.

2. Het streven naar een duurzame samenleving

Het collectief van toekomstige bewoners heeft zich ingezet voor een duurzaam woonconcept. Duurzaamheid staat hoog in het vaandel bij dit ontwerp, en dat is ook te ervaren. Het is zichtbaar gemaakt in de materialisatie en uitstraling van het gebouw. De uitvoering van gebouwen en buitenruimtes is van hoogwaardig niveau. De centrale buitenruimte zou aan kracht winnen als de plantvakken wat groter/steviger waren aangezet.

3. Participatie en denken vanuit de gebruikers

De Leyhof is op een zorgzame manier samen met toekomstige bewoners ontwikkeld waardoor belangrijke collectieve ruimtes zijn ontstaan. Deze ruimtes leveren niet alleen functionele voordelen op, maar zorgen ook voor aanleiding tot contact en verbinding onder bewoners onderling. De jury merkt op dat het wellicht beter was geweest om deze ruimtes niet alleen in één deel van het gebouw te concentreren, maar meerdere verschillende collectieve ruimtes over het hele bouwblok te verdelen (zoals dit ook in het oorspronkelijke ontwerp voorzien was). Misschien had er zelfs ook nog ambitieuzer nagedacht kunnen worden over verbindende/gezamenlijke functies. Hier ziet de jury een kans voor soortgelijke toekomstige ontwikkelingen.

Het gebouw oogt erg open met wellicht soms (te) weinig privacy voor de bewoners. Dit zou community building ook juist in de weg kunnen staan. (Denk aan de grote open raampartijen in de woningen of bijvoorbeeld de grote raampartij van de logeerkamer naar de gang toe). Voor de privacy van bewoners is het daarom ook erg fijn dat zij verschillende routes hebben om naar hun woning te komen.

4. De verhouding tot het bestaande

Leyhof ligt vooralsnog als een enclave in het nog niet ingerichte landschap; het maakt (nog) geen onderdeel uit van een stelsel van routes en verbindingen. Het bouwblok opent zich met een beeldbepalende trap als groot gebaar naar de nog te ontwikkelen ecologische zone. De trap zal pas tot haar recht komen en een echte verbinding vormen voor bewoners en bezoekers van de Leyhof, wanneer de gebouwde omgeving en de groene zone gerealiseerd zijn.

Waardering

De balans tussen privacy en gezamenlijkheid is bij dit project zeer belangrijk. De manier waarop de bewoners met elkaar wonen en gezamenlijke activiteiten ontplooiën bepaalt mede het succes van het concept. De architectuur van het complex lijkt de community te bevorderen, de vraag is in hoeverre dat robuust genoeg is en of architectuur daarin sturend kan zijn.

De jury ziet de Leyhof als een toekomstgericht en vooruitstrevend project voor collectief wonen in de stad. De Leyhof is een belangrijk voorbeeld voor de ontwikkeling van duurzame en community bevorderende nieuwe bouwblokken waarvan veel te leren valt.

Transformatie Plesmanweg

eervolle vermelding

Plesmanweg

Architect: Architectencombinatie

Opdrachtgever: Impact Vastgoed

Toelichting inzender:

Gebouwd als hoofdkantoor van KLM en was tot 2017 in gebruik als Ministerie van V&W. Het rijksmonument van ca 30.000m2 ligt op een unieke plek tussen stad en strand, omgeven door veel groen en met de karakteristieke Sprank die onder het gebouw doorloopt. Na restauratie en ingetogen transformatie is hier één van de meest bijzondere woon- en werkgebieden van Den Haag ontstaan. Naast een enorme variatie in huur- en koopwoningen (166) die al gerealiseerd zijn, wordt er nu gewerkt de sportschool onder het monumentale voorplein en de laatste vleugel langs de Raamweg met short-stay appartementen voor (internationale) kenniswerkers, kantoorfunctie en ondersteunende horecavoorziening in het paviljoen. Om het gebouw voor bewoning geschikt te maken zijn er losstaande, reversibele buitenruimtes toegevoegd in de ritmiek van de gevel. De bovenste woningen kregen door sparingen in het dak te maken beschikking over royale dakpatio's. De oorspronkelijke hoofdentree is op hedendaagse wijze teruggebracht en er is een achterentree vanaf het nog te realiseren duinlandschap en tweede fase met nieuwbouw (155 woningen) en verdiepte parkeergarage toegevoegd. De aanpassingen zijn duidelijk herkenbaar, maar ingetogen en ondergeschikt aan het bestaande monument met verdiepingshoogtes van 4m. Naast deze grote functionele en esthetische ingrepen is er ook op het gebied van duurzaamheid een enorme stap gezet. Rond 1990 werden de ramen met stalen stoeltjesprofielen vervangen door gelijkende geïsoleerde aluminium profielen. Deze zijn nu voorzien van nieuwe hoogwaardige beglazing. Het metselwerk en betonnen kaders van de gevel zijn geheel gereinigd en gerestaureerd. De gevel, dak en vloeren zijn vanaf de binnenzijde geïsoleerd. In de kelder van het gebouw staat een WKO-installatie met vloerverwarming en -koeling voor alle woningen en er is gebalanceerde ventilatie toegepast. Tevens is een deel van de buitenzonwering teruggebracht. Omdat het gebouw in het waterwingebied van Dunea ligt, zijn de bronnen aan de overzijde van het kanaal en de leidingen onder het water, trambaan en weg geboord. Het gebouw is nu geheel gasloos.

Observaties jury:

1. De betekenis voor de stad

Voor de stad Den Haag is het van grote waarde dat dit beeldbepalende gebouw is behouden gebleven en een nieuwe functie heeft gekregen. De jury is onder de indruk van het diverse programma dat is gerealiseerd (verschillende woningtypes en doelgroepen, shortstay, hotel en restaurant. NB: Het restaurant en hotel waren tijdens de jurybeoordeling nog niet af.)

2. Het streven naar een duurzame samenleving

Het feit, dat het gebouw weer in oorspronkelijke staat is hersteld en weer in gebruik is, is op zichzelf al te prijzen. Er zijn duurzame installatieconcepten verwerkt in het gebouw en op knappe wijze geïntegreerd in de bestaande structuur zonder op te vallen.

3. Participatie en denken vanuit de gebruikers

De jury krijgt wel het beeld dat men er "op stand" woont. Het lijkt - ook gezien de woningprijzen - meer iets voor de 'happy few', ook al zijn er (kleine) sociale huurwoningen, huurappartementen en een short stay gedeelte.

Het gebouw oogt nog wat onbewoond en 'clean'. Nergens staan schoenen, kinderfietsen, wandelwagens etc. Er zal waarschijnlijk een strak reglement vanuit de VVE bestaan. De eigenaar gaf ook aan dat er nog een conciërge zal komen. De jury is zeer benieuwd hoe en met welke gemeenschappelijkheid de verschillende bewonersgroepen dit gebouw zullen innemen.

4. De verhouding tot het bestaande

De decennialange verbouwingen, aanpassingen en wijzigingen door de Rijksgebouwendienst zijn oordeelkundig verwijderd en het oorspronkelijke beeld van het gebouw is met veel respect en kundigheid hersteld. Toevoegingen (zoals de balkons en de buitenruimtes) zijn eerlijk en terughoudend. Ze ontcrachten het monumentale beeld niet. Het herstel van de tuinen en buitenruimte is een menging van restauratie en nieuwe toevoegingen, het overtuigt de jury ook nu al in de nog onvoltooide situatie.

Het project bestaat uit twee fases waarbij het naastgelegen kantoorgebouw wordt vervangen door drie forse stadsvilla's in het groen. Hier moet de landschappelijke continuïteit nog gerealiseerd worden en de gezamenlijke parkeergarage worden ingepast. De jury heeft deze tweede fase buiten beschouwing gelaten, maar ze vraagt zich wel af of de losse positionering van de villa's passend is bij de orthogonale structuur van het hoofdgebouw en of de positie van de nieuwe volumes de kracht van het bestaande gebouw niet aantast.

Waardering

De jury stelt vast dat er met de transformatie van dit prachtige beeldbepalende gebouw eigenlijk weer een nieuwe generatie van het "woonhotel" is ontstaan, geheel in de traditie van Den Haag. De jury is onder de indruk van de mooie ingetogen en terughoudende toevoegingen aan het gebouw die gedaan zijn zonder als architect een eigen stempel op het gebouw te willen drukken. Ook de hoogwaardige en fijne detaillering in het gebouw vindt de jury lovenswaardig. Het is te zien en te voelen dat er met liefde gezocht is naar de juiste oplossingen.

Finest of Ockenburgh

Duinvallei

Architect: MIX architectuur

Opdrachtgever: Synchroon

Toelichting inzender:

De landschappelijke ligging en het samenspel tussen landschap en architectuur creëren een unieke woonbeleving in Finest of Ockenburgh. Het stedenbouwkundige plan en de architectuur zijn volledig ontworpen vanuit deze interactie. De verschillende woningtypen passen elk op hun eigen wijze in het nieuwe landschap.

Unieke intimiteit

Via een slingerende weg over het duin bereik je een verborgen plek waar kleinschalige bebouwing ontspannen opgaat in het landschap. Finest of Ockenburgh ligt tegen de kust van Kijkduin, tussen het open buitenduingebied en het beboste binnenduingebied. Het driehoekige plangebied is aan twee zijden omsloten door een beboste duinrand op voormalige puinstort. Een bosstrook begrenst de derde zijde. De beschutte ligging geeft een unieke intimiteit; het groen zet de toon. Door het landschap verder het plangebied in te laten stromen is de natuur overal te beleven. De woningen zijn optimaal op de zon en het landschap georiënteerd. Ze voegen zich op hun specifieke plek naar de interactie met het landschap. Zo ontstaan de drie basistypen die passen in hun landschappelijke setting.

Parkwoningen

De duinparkwoningen zijn per twee of vier geclusterd in kleinschalige volumes. Ze liggen aan gebogen woonstratjes met doorzichten richting duinen en bosrand. Door de oriëntatie van de woningen op de zon hebben de straatjes een asymmetrisch wegprofiel. De tuinen zijn boven het maaiveld getild en door groene parkzones omzoomd voor privacy en maximale natuurbeleving vanuit de tuin en de hoge woonkamer met veranda. De entreezone, met parkeerruimte en geïntegreerde bergruimte, is zorgvuldig mee-ontworpen. De sculpturale volumes met geïntegreerde (dak)terrassen, heldere lijnen en strakke vensters vormen mooie ensembles in het landschap.

Duinbebouwing

De appartementen en duinrandwoningen kennen een strakke architectuur die contrasteert met de grillige duinrand. Ze omringen de informelere parkbebouwing in het midden. De appartementengebouwen liggen als transparante paviljoens tegen de duinrand. Een plint met robuuste natuursteen vormt met het duintalud een stevig basement. In de plint liggen de entree en het parkeren. Op de woonverdiepingen opent het gebouw zich naar de zon en het landschap. Grote terrassen zijn geïntegreerd in de bouwmassa. In de andere duinzijde zijn de duinrandwoningen genesteld. De stilistische, transparante villa's rusten eveneens op een steere, natuurstenen plint met entree, parkeren en berging. Rondom de bouwmassa's blijft de duin zichtbaar en omarmt zo de woningen. De lichte bouwmassa met grote vensters, strakke lijnen en heldere gebaren contrasteert met de stevige plint. Het woonniveau sluit aan op de eigen bestuim tegen de duinhelling en is aan de voorzijde georiënteerd op de woonbuurt.

Observaties jury:

1. De betekenis voor de stad

De jury ziet dat er een rijke menging van verschillende woningtypes is ontwikkeld. In hoeverre zijn deze woningen van de rest van de omgeving afgesloten door ligging, landschap en ontsluiting? Heeft de wijk trekken van een 'gated community'? - Dat valt ter plekke nog wel mee, constateert de jury. Er zijn doorlopende wandelroutes voor bezoekers en passanten. De waardevolle bijdrage aan het landschap van de stadsrand is voelbaar.

2. Het streven naar een duurzame samenleving

Duurzaamheid stond van meet af aan hoog in het vaandel bij dit project. De nadruk ligt op de landschappelijke inpassing, een grote diversiteit aan beplanting en de beleving van de natuur. Alle bebouwing en ook de openbare ruimte zijn zorgvuldig en mooi uitgevoerd, hoewel de architectuur wellicht een beetje voorspelbaar is.

3. Participatie en denken vanuit de gebruikers

Er heeft geen noemenswaardige vorm van participatie plaatsgevonden. De buurt is vooral betrokken vanwege de beoogde natuurwaarden. Kopers konden enkel hun eigen woning verder inrichten.

4. De verhouding tot het bestaande

De locatie bestond eerder uit tennisbanen en vormt nu een interessante, voorbeeldige stadsrand in de overgang naar landschap en natuur.

Waardering

De vraag stond centraal: Is het wijkje een afgesloten geheel in het duinlandschap of is het onderdeel van het landschap geworden? Is hier sprake van een vernieuwend woonconcept van 'wonen in het landschap' dat in staat is de stadsrand vorm te geven, landschappelijke kwaliteit te geven en een aangenaam en welkom woonmilieu te bieden?

De jury vindt het idee van "wonen in het landschap" net niet overtuigend genoeg uitgevoerd. Vooral de inrichting van de openbare ruimte spreekt het concept enigszins tegen: De straten zijn ontwikkeld als straten in de bestaande stad: breed en met brede stoepen. Deze verharding gaat ten koste van (meer) groen en beplanting. Ook ziet de jury veel nieuwe tuinhuisjes, schuurtjes en verschillende soorten uitbouwen, alsmede het begin van hogere hagen en schuttingen. Ook dit spreekt het concept van "huizen in het landschap" tegen. Waren privétuinen eigenlijk wel nodig, vraagt de jury zich af. Kortom, Finest of Ockenburgh is een heel mooi project, het is er prachtig wonen en er is volop ruimte in de wijk, maar uiteindelijk had er meer nieuw landschap mogen zijn gemaakt.

Onderwijscluster Donker Curtius (het Zandkasteel)

Donker Curtiusstraat 4
Architect: Spring architecten
Opdrachtgever: Stichting Lucas
Onderwijs en Gemeente Den Haag

Toelichting inzender:

In de Driehoek van Loosduinen in Den Haag is het Zandkasteel het onderkomen geworden van het Yes College en Kindcentrum Aquamarijn. Met 1.200 leerlingen in de leeftijd van 0-18 jaar en circa 11.000m² is dit het eerste energieneutrale onderwijsgebouw in Den Haag. Bovendien met een gecombineerd onderwijslandschap: voortgezet onderwijs, een kindcentrum met (speciaal) basisonderwijs, kinderopvang en buitenschoolse opvang en een multifunctioneel sportvoorzieningsgebied met drie sportzalen bevinden zich in de verschillende gebouwdelen die zich, met hun oplichtende strandzand-kleur, manifesteren als duinen in het landschap. Alle lagen van het Zandkasteel zijn los van elkaar ontworpen; de gevel, constructie, installaties, inbouw en inrichting. Elk van deze lagen heeft namelijk een eigen levensduur. Op deze wijze kunnen ze in de toekomst relatief eenvoudig los van elkaar aangepast, gerenoveerd of vernieuwd worden bij nieuwe eisen of wensen. Mochten er in de toekomst grotere of kleinere lokalen gewenst zijn dan kunnen de binnenwanden hierop aangepast worden. Mocht het gebouw in de toekomst moeten worden uitgebreid dan is de gevel hier al op berekend: het is immers een volledig demontabel gebouw.

Door het Zandkasteel datagestuurd te ontwerpen, konden we de installaties kleiner maken. Voorts is heel bedachtzaam (parametrisch) met daglichttoetreding omgegaan; met het zonlicht komt immers ook de warmte binnen. Om de koellast voor het gebouw te minimaliseren, zijn de ramen van de lokalen uitgevoerd met 'wimpers'. Deze houden de warmte buiten maar staan toe dat er uitzicht is vanuit het lokaal en inkijk van buitenaf. We hebben zoveel mogelijk gebruik gemaakt van indirect daglicht: vides zorgen voor de ruimtetwerking en door middel van Solatubes wordt het licht op de bovenste verdiepingen gelijkwaardig verdeeld over de lesruimte binnengebracht. De bouwfysische optimalisatie zorgde ervoor dat met ca. 1.100 zonnepanelen op het dak het gebouw energieneutraal is. Tweeëntwintig (leer)pleinen zijn als autonome eenheden ontsloten aan de wandelgang. Eigen kleuren zorgen ervoor dat een specifiek verblijfsgevoel kan ontstaan, gezamenlijkheid benadrukt wordt en geborgenheid wordt geboden. Elke leerling hoort erbij! Diverse details en natuurlijke materialen geven het gebouw aibaarheid en glans. De pleinen en lokalen zijn zo ingericht dat kinderen op verschillende manieren kunnen samenwerken. Vanuit de clusters kom je in het openbare gebied waar zich de gemeenschappelijke functies bevinden: speellokalen, theater en de MFA-ruimten voor koken, handvaardigheid, techniek, de bibliotheek en de teamkamer voor docenten. Het gebouw is altijd gedeeltelijk te overzien wat, ondanks zijn omvang, resulteert in een gebouw waar de maat van het kind centraal staat.

Observaties jury:

1. De betekenis voor de stad

Het is een interessante, complexe en uitdagende opgave om verschillende schooltypes in één gebouw te combineren. Grotere scholen en combinaties van verschillende scholen en voorzieningen hebben volgens de jury de toekomst. Voorzieningen kunnen gedeeld worden (ook met de buurt), en scholen kunnen makkelijker groeien en krimpen. Donker Curtius is hier een interessant voorbeeld van en versterkt de betekenis van deze locatie in de wijk.

2. Het streven naar een duurzame samenleving

Voor het kindcentrum werd een zeer interessante aanpak gekozen met het gebruik van generieke data over daglicht en energie. De jury is erg benieuwd hoe het gebruik van het scholencomplex zich verder ontwikkelt, en of ontwerp oplossingen zoals de "wimpers" als zonwering ook op den duur goed uitpakken.

3. Participatie en denken vanuit de gebruikers

Er zijn verschillende scholen en daarmee een enorm aantal aan verschillende eisen en wensen in een gebouw samengevoegd. Dit vergt een grote inspanning van de architect. Immers moeten alle wensen letterlijk onder een dak tevredengesteld worden.

De jury vindt het spannend hoe de samenleving op deze locatie vorm gaat krijgen en of ook de samenwerking van de verschillende scholen inderdaad versterkt wordt door de fysieke nabijheid.

4. De verhouding tot het bestaande

Donker Curtius ligt op een interessante stedenbouwkundige plek waar drie verschillende werelden elkaar treffen (Notenbuurt-Bloemenbuurt, Driehoek Loosduinen, landgoed Parnassia). De ligging binnen de Driehoek Loosduinen met de nabijheid van grootschalige groengebieden en lanen komt in de buitenruimte van de school (nog) onvoldoende tot uiting. Hier lijkt de optelsom van de grote hoeveelheid eisen bij een dergelijke opgave tot uiting te komen. De buitenruimte draagt (nog) weinig bij aan het gebouwconcept, waardoor de hiërarchie van het gebouw moeilijk leesbaar is (welke ingang is de juiste?).

Waardering

De jury heeft veel waardering voor de omzetting van een enorm programma van eisen in een geavanceerd en toekomstgericht gebouw. De jury vraagt zich wel af of er voldoende rekening gehouden is met de combinatie aan verschillende leeftijden en (kwetsbare) gebruikers.

De jury vindt het lastig de ontwerpideeën (zoals de wandelroute door het gebouw en de verschillende sferen en kleurpaletten van het strand) te ervaren en terug te zien tijdens de rondleiding. Oriëntatie lijkt de jury ook buiten het gebouw in eerste instantie lastig.

De jury ziet dit project als een mooi voorbeeld van de clustering van onderwijsfuncties die behalve voor de school zelf ook een meerwaarde voor de stad opleveren.

Stationspostkantoor

Waldorpstraat 3
Architect: KCAP en Kraaijvanger Architects
Opdrachtgever: LIFE makes SENS (KCAP), PostNL (Kraaijvanger Architects)

Toelichting inzender:

Het iconische Stationspostgebouw (SPG) in Den Haag is getransformeerd tot een duurzame, sociale, gezonde werkomgeving van de 21ste eeuw. Het ontwerp bouwt voort op het verleden van het SPG als postsorteercentrum maar ook op het karakter van PostNL nu. De transformatie biedt nieuw leven aan het monument én is aanjager van gebiedsontwikkeling het HS Kwartier.

Het Rijksmonument uit 1939 naast Hollands Spoor is een icoon van het Functionalisme, met een opvallende gevel in lichte baksteen en afgeronde vormen. Het is een gebouw met grote waarde voor Den Haag, dat door onze transformatie een nieuwe rol heeft gekregen: een eigentijdse kantooromgeving die heden en verleden verbindt.

Het SPG was oorspronkelijk met een heel ander doel ontworpen, namelijk als postsorteercentrum. Het leeuwendeel van het gebouw bestond uit hoge, diepe industriële ruimtes die door glazen bouwstenen van daglicht werden voorzien. Hier stonden de transportbanden en sorteermachines die de post uit het nabijgelegen station verwerkten. Het SPG was een gebouw als een machine: functioneel en op maat gemaakt voor de toenmalige taken van de PTT. Dit maakte herbesteding ingewikkeld want het gebouw heeft tegelijkertijd een spilfunctie binnen de omgeving. Tijdens het stedenbouwkundig onderzoek kwam de betekenis van het SPG voor de stad sterk naar voren: het was lange tijd het hoogste gebouw in de wijde omtrek en een zichtbaar, altijd verlicht baken, want dag en nacht in bedrijf. 'De Post zit aan het spoor', dat zit nog altijd in het DNA van Den Haag - en in het collectieve geheugen van PostNL, dat het SPG zag als dé plek voor hun hoofdkantoor en daarom als 'nieuwe' gebruiker terugkwam.

PostNL is inmiddels echter een ander bedrijf dan vroeger - een pakketbezorger - en ook op zoek naar een ander soort huisvesting: een toekomstbesteding en duurzaam kantoor gebaseerd op 'het nieuwe werken' waarin ontmoeting bevordert wordt. Door verspringende vides en getrapte nieuwe verdiepingen in de hoge, diepe sorteerruimtes toe te voegen hebben we het gebouw geopend. Alle verdiepingen zijn verbonden, maar op verschillende manieren gekoppeld. Zo zijn tegelijkertijd én een breed scala aan plekken voor interactie én een indrukwekkend atrium ontstaan.

Het nieuwe kantoor is een levendige ruimte die begrijpelijk is voor iedereen die er komt, en waar iedereen die voor PostNL werkt - van CEO tot bezorger - zich thuis voelt. Maar in het atrium is ook de grootsheid van de machines die ooit de ruimtes domineerden voelbaar, de roots van het bedrijf zijn letterlijk.

Observaties jury:

1. De betekenis voor de stad

De jury vindt het zeer waardevol voor de stad Den Haag dat dit iconische gebouw is behouden. Het feit dat de oude eigenaar, PostNL, weer in het gebouw is getrokken en zich verantwoordelijk voelt voor haar eigen erfgoed wordt enorm gewaardeerd door de jury. Een deel van het gebouw staat nog leeg, wat de levendigheid nog belemmert.

Het groene entreegebied is beloftevol voor de toekomstige herinrichting van de Waldorpstraat. Een nauwere relatie tussen binnen en buiten lijkt de jury wenselijk. De jury begrijpt dat hier ook nog aan wordt gewerkt, onder andere door de voormalige bloemenwinkel te herbesteden. Ook vanuit de interieur-inrichting had de binnen-buiten relatie meer aandacht kunnen krijgen, meent de jury.

2. Het streven naar een duurzame samenleving

De transitie van een leegstaand postsorteercentrum naar een intensieve kantoorbestemming is natuurlijk intrinsiek al zeer duurzaam. Door de flexibele inrichting van het gebouw zal het gebouw ook toekomstig geschikt zijn voor verschillende functies.

3. Participatie en denken vanuit de gebruikers

Er zijn fantastische ruimtes gecreëerd, met open en toch intieme werkplekken. Het is niet helemaal duidelijk in hoeverre de nieuwe gebruikers betrokken zijn geweest bij de planvorming en of dat nog tot verrassende inzichten heeft geleid. In die zin voelt het gebouw van binnen nu nog wat generiek en wordt een eigen identiteit van afdelingen of bedrijfsonderdelen enigszins gemist.

4. De verhouding tot het bestaande

Het ontwerp van de grote open ruimte met verspringende vides is erg goed bedacht en brengt naast licht ook een intrigerende ruimtelijkheid in het gebouw.

Door sommige ingrepen (waaronder de kast/scherm-achtige inrichtingselementen) zijn de vides en de imposante maat van het complex echter niet altijd even goed te ervaren. De overmatige meubelkeuze en de obligate keuze van plantenbakken en beplantingen gaat daarom soms helaas ten koste van de ruimtelijkheid en openheid van het gebouw.

Ook de detaillering van het gebouw had verfijnder gekund, meent de jury. Er zijn hier en daar wat grove of niet-passende details te zien zoals de afwerking van vloerranden met systeemplafond-platen. Ook de tweede laag van de dubbele gevel had iets verfijnder uitgewerkt kunnen worden.

Waardering

De jury is blij dat dit beeldbepalende gebouw is behouden voor Den Haag en succesvol is getransformeerd. De jury is onder de indruk van de nieuwe monumentale ruimtes die zijn gecreëerd. De jury ziet echter ook verbeteringsmogelijkheden bij de detaillering en de wijze waarop het interieur is vormgegeven. De jury hoopt dat het gebouw in de toekomst ook een waardevolle bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling/beleving van de Waldorpstraat.

Longlist Publieksprijs

De jury heeft vanuit alle inzendingen een longlist van 12 projecten geselecteerd en de 6 hiervoor beschreven nominaties gekozen. Alle 12 projecten van deze longlist komen in aanmerking voor de publieksprijs, de Berlagewimpel 2023.

De projecten die naast de genomineerden voor de juryprijs ook op de longlist van de jury staan, en dus in aanmerking komen voor de publieksprijs zijn:

Amare – NOAHH i.s.m. JCAU en NL architects

Boegbeeld op Scheveningen – vanwilsumvanloon architectuur & stedenbouw

Grotius Towers – MVRDV

House on a house – Bloot Architecture

Kiosk Frederik Hendriklaan – DAVL Studio

De Titaan – Braaksma & Roos Architectenbureau

Amare

Spuiplein 150
Architect: NOAHH | Network
Oriented Architecture i.s.m. JCAU
en NL architects
Opdrachtgever: Gemeente Den
Haag

Toelichting inzender:

Amare is een huis voor podiumkunsten, creatieve ontwikkeling, internationaal excellente programmering en congressen. Een groot deel van Amare is publiek toegankelijk en het gebouw biedt ongekend veel mogelijkheden in gebruik. Het is nu aan de gebruikers en de bewoners van Den Haag om het gebouw toe te eigenen.

Amare is het nieuwe onderkomen voor Stichting Amare, het Nederlands Dans Theater (NDT), het Residentieorkest en het Koninklijk Conservatorium. Amare is gebouwd op de locatie van het oude Lucent Danstheater en de Dr. Anton Philipszaal. Amare is stedenbouwkundig optimaal ingepast en vormt de ziel van het culturele hart van Den Haag waar ook het Theater aan het Spui, het Filmhuis, de Nieuwe Kerk, de Openbare Bibliotheek en het Atrium van het Stadhuis deel van uitmaken. Het vormt de voltooiing van de Haagse Loper die van het Centraal Station naar Spuiplein loopt.

Amare heeft een grote meerwaarde voor de levendigheid en het veelzijdige karakter van het centrum. Het is een gebouw waar 24/7 activiteiten kunnen plaatsvinden. Amare is een cultuurgebouw, uitnodigend voor bezoekers en inwoners, een creatieve broedplaats voor de gebruikers: een verrijking voor Den Haag.

De onderste lagen van het gebouw vormen een gastvrije passage waar iedereen zich vrij doorheen kan bewegen. Amare is een stedelijk ensemble dat door haar alzijdigheid de beleving van deze plek in Den Haag intensifieert en de aanhechting met de binnenstad en omliggende buurten verbetert.

Amare is eigenlijk een stad van grote gebouwen, met daartussen straten, stegen en pleinen.

Naast de grote zalen zijn er vele kleinere studio's, prachtige ruimtes waar je niet alleen kunt oefenen, maar ook een concertje of een optreden kunt geven. Uniek aan Amare is dat professionals en studenten samen in één gebouw zitten.

Amare brengt gebruikers en bezoekers op verschillende manieren bij elkaar. Interne verbindingen tussen de domeinen van het Koninklijk Conservatorium, het Residentieorkest en NDT maken spontane interactie mogelijk. Zo hebben de dansers van het NDT hun eigen Green Room van waaruit zij kunnen kijken naar het publiek dat binnenstroomt.

Het compacte gebouw heeft een ingetogen maar zelfverzekerd ontwerp met een beeldbepalende, ritmische gevel. De vanzelfsprekende continuïteit van het stedelijk weefsel is gerealiseerd door de gevel te openen 'als een serie theatergordijnen', met brede doorgangen van acht tot tien meter.

Amare heeft een BREEAM Excellent certificaat behaald. Amare heeft een grote flexibiliteit om toekomstige ontwikkelingen op te vangen. Amare is een 'inclusief' gebouw, een gebouw dat voor iedereen vrij toegankelijk is.

Beoordeling jury:

Amare is met zijn uitgebreide programma en op deze centrale plek in de stad een enorme architectonische en stedenbouwkundige opgave en daarmee ook een buitengewoon belangrijk gebouw voor de stad Den Haag. Er bevinden zich tal van activiteiten in het gebouw. Er is een fijne en ruimtelijk foyer ontstaan die zich intrigerend rond de zalen vouwt. Er zijn mooie zalen ontworpen, de akoestiek is uitstekend.

De jury vraagt zich echter af hoe openbaar en toegankelijk het gebouw is, door de dag heen. Nodigt het gebouw uit om spontaan naar binnen te lopen? De jury maakt zich zorgen over de uitstraling en de invulling van de plint en over de toegankelijkheid en de transparantie van het gebouw. Er is volgens de jury (nog) onvoldoende interactie tussen de openbare ruimte van de stad en de inpandige openbare ruimte van het complex.

Ook vindt de jury de uitstraling van de gelaagde gevel wat 'armoedig' in vergelijking tot het oorspronkelijke ontwerp toen het gebouw werd gepresenteerd, en er wordt geconstateerd dat het beloofde stadsbalkon helaas niet functioneert.

Kortom, een gebouw als Amare zou als 'huis voor de stad' kunnen functioneren. De programmatische en ruimtelijke opzet van het gebouw aan de binnenkant biedt veel kansen voor een nauwe verweving met de stad. Naar het idee van de jury creëert het gebouw onvoldoende verbinding met de stad.

Boegbeeld op Scheveningen

Beoordeling jury:

Het project is stedenbouwkundig en architectonisch met lef vormgegeven. De bestaande stedelijke laag is op overtuigende wijze uitgebreid met een bijzondere opbouw in de vorm van een tweede gebouw dat er los bovenop lijkt te zijn geplaatst. Daarmee past het project in een inmiddels Scheveningse traditie rondom de haven, het "luchtgebonden bouwen".

De lichte gevel van de bovenbouw is indrukwekkend, daarentegen vindt de jury de onderbouw niet overtuigend als sokkel hiervan. Ook de uitwerking van de ronding is onvoldoende overtuigend en mist detail waardoor het eerder de achterkant lijkt. De jury vraagt zich ook af of de plint op deze plek gaat werken zoals voorzien. De plint staat sinds de oplevering immers leeg.

Ook twijfelt de jury of dit nieuwe gebouw op de plek van het iconisch restaurant Weduwe Van den Toorn, de identiteit van Scheveningen versterkt of dat het project meer op mensen van buiten is gericht.

Trailerdwarstraat - Trilerweg
Architect: vanwilsumvanloon
architectuur & stedenbouw
Opdrachtgever: NU
Projectontwikkeling

Toelichting inzender:

Nieuwe architectuur voor het oude Havenkwartier. De identiteit van het Havenkwartier is sinds de jaren 70 behoorlijk in kracht afgenomen. Waar de haven voorheen werd gekenmerkt door stenen gebouwen aan stenen kades, is er nu een ratjetoe aan bouwstijlen en materialen te vinden. Om te voorkomen dat elke nieuwbouwoontwikkeling een eigen stijl toevoegt die de samenhang in het gebied verder doet afnemen, dient elk ontwerp eerst een bijdrage te leveren aan het herstel van de oorspronkelijke identiteit, vóór het daar iets aan toevoegt.

"Het Boegbeeld op Scheveningen" beslaat de kop van een heel bouwblok. Het strekt zich van de Vissershavenweg, over de Trailerdwarweg, naar de Trilerweg. Langs deze drie straten staan metselwerk panden die memoreren aan de oorspronkelijke bebouwing. Pakhuizen, woningen, werkplaatsen, winkelpanden en utilitaire gebouwen. Van oudsher waren er veel verschillende functies en dito initiatiefnemers. Dat maakt dat er veel contrast is tussen de panden onderling. Verschillende goothoogten en gevelbreedtes en een afwijkende vormgeving op de begane grond want daar was de bedrijvigheid gehuisvest. Een hoge diversiteit in gevelarchitectuur met veel symmetrie. Aan de Vissershavenweg ligt het legendarische visrestaurant "Weduwe van der Toorn". Dit pand is hersteld naar oorspronkelijk ontwerp met hoge gemetselde dakrand. Het toepassen van hout vermeed men vroeger omdat het zeeklimaat het houtwerk te veel aantastte. De panden waarom steenachtig van karakter, met veel baksteen, beton, natuursteen en keramiek. Vanaf de Weduwe van der Toorn is het straatbeeld aangeheeld met verschillende panden die aan deze karakteristieke kenmerken voldoen. Passend bij de maat en schaal van het historische stedelijk weefsel. Kozijnen zijn verdekt gedetailleerd, zodat de steenachtige materialen het beeld bepalen. Elk pand heeft zijn eigen unieke metselwerkornamentiek.

Bestemmingsplan staat 7 bouwlagen toe. De gemeente zag dus graag een stevig gebaar. Maar panden van 7 lagen hoog hebben hier van oudsher niet bestaan. De hoger gelegen woningen hebben daarom een architectuur die maximaal contrasteert met het historisch weefsel van metselwerk panden en zich niet associeert met de oude haven maar met het strand de zee en de duinen. Het heeft een abstracte vormgeving en helder volume, in tegenstelling tot de rijke detaillering en grillige structuur van de stad. De kop aan de haven draait zich weg van de straatgevel en kijkt naar de horizon. Deze hoekverdraaiing levert aan de haven een dynamisch beeld op. De andere kop richt zich naar de stad, waar het een ankerpunt is voor de bezoekers van Scheveningen.

Grotius Torens

Maria Stuartplein
Architect: MVRDV
Opdrachtgever: Provast

Toelichting inzender:

De twee multifunctionele woontorens zijn ontworpen door MVRDV voor vastgoedontwikkelaar Provast. De torens zijn 120 en 100 meter hoog en bevinden zich aan de Grotiusplaats, op een steenworp afstand van station Den Haag Centraal en de Koninklijke Bibliotheek. Het complex met zijn opvallende kronen van gestapelde appartementen voegt nieuwe betaalbare huurwoningen toe op een zeer centrale plek in de stad en met een ov-knooppunt voor de deur; van de 655 appartementen zijn 114 bestemd voor sociale huur en 295 voor huur in het middensegment. De Grotius-torens lopen naar boven toe uit in een landschap van gestapelde appartementen. Deze 'kronen' zijn al van verre zichtbaar en vormen een nieuwe architectonische blikvanger voor Den Haag. In een gebied waar elke meter slim moet worden benut, ontwierp MVRDV twee appartementengebouwen van in totaal 61.800 m2. Door de torens slim te snijden aan de voet, bleven doorgaande straten behouden, konden er nieuwe pleintjes worden gerealiseerd en bieden de torens wisselende perspectieven. In het ontwerp is veel aandacht besteed aan de top van de torens: door ze aan de bovenzijde asymmetrisch te laten 'afbrokkelen', kon het kenmerkende landschap van gestapelde terrassen ontstaan, aan de zuidzijde meer dan aan de noordzijde. De kroon kreeg een extra accent, zowel in kleur als in materiaal. Voor de terrassen en de gevel is gekozen voor een duurzame bamboecompositie. Het kleurverloop van het natuursteen – van beige voor de bovenste lagen naar antraciet voor de benedenverdiepingen – zorgt verder voor een zachte landing op het maaiveld. Met zijn gevels van natuursteen en duurzame composiet bamboeplanken, gasloze woningen en circa 1.500 parkeerplekken voor fietsen naast 244 voor auto's, zijn de Grotius-torens ook duurzaam. Bij het ontwerp is aandacht besteed aan energiezuinigheid in de vorm van goede isolatie en wtw-installaties. De torens zijn verder multifunctioneel: naast huurwoningen zijn er op de begane grond verschillende voorzieningen, van restaurants en cafés tot dienstverlening. Speciaal voor bewoners is een app ontwikkeld waarmee ze met elkaar in contact kunnen komen voor sport- of eetafspraken, wat de sociale cohesie zal bevorderen. De twee torens staan niet op zich: ze vormen het startpunt van de make-over van het gebied ten oosten van Den Haag Centraal. Hierbij horen het deels overkappen van de Utrechtsebaan en het doortrekken van voetgangersroute richting Zuidenhout. De Grotius-torens zorgen ervoor dat de openbare ruimte een nieuwe dimensie krijgt. Het project kan het begin vormen van een verdere verdichting en vergroening.

Beoordeling jury:

De Grotius Towers zijn een goede bijdrage aan de verdichting van de stad en het oplossen van het woningtekort in Den Haag. Vanuit verschillende richtingen en op afstand bezien zijn de torens stedenbouwkundig erg goed ingepast. Het verloop van tinten in de natuursteen van de gevel is fraai. De naar boven toe breder wordende balkons is een knappe vondst om op maaiveld kwaliteit te kunnen creëren. Die vondst zet zich niet door in het maaiveld en de indeling van de plint. De Grotius Towers passen erg goed in de 'skyline' van Den Haag. Ook de kronen van de torens worden gewaardeerd door de jury. De eyeline, de plint en de inrichting van de directe omgeving vindt de jury echter problematisch. Dit is in de inzending ook onderbelicht. De jury vraagt zich af of de logistiek van de gebouwen werkt (pizzabezorgers in de rij 's avonds, afvalinzameling e.d., en er zijn ook (nog) geen openbare functies in de plint). Daarbij komt dat de inrichting van de directe omgeving, waaronder de noodzakelijke overkapping van de A12, achterblijft bij het ontwerp van de torens. Het is de vraag in hoeverre deze plek echt stedelijk wordt en kwaliteit krijgt.

House on a house

Beoordeling jury:

In veel oude Haagse stadswijken wordt steeds vaker particulier 'opgetopt'. House on a house steekt hier, als een fraai voorbeeld van deze manier van verdichting, bovenuit. Het ontwerp is mooi terughoudend, vanuit de straat zelfs bijna niet zichtbaar. Desondanks is House on a house van grote toegevoegde waarde voor de particuliere woning en de woonkwaliteit.

Lindestraat
Architect:
Bloot Architecture
Opdrachtgever:
familie Bloothoofd

Toelichting inzender:

In de Bomenbuurt; een jaren 30 buurt in Den Haag gelegen tussen het centrum van Den Haag en het strand, heeft de oprichter van Bloot Architecture voor zijn gezin een dakopbouw bovenop hun bestaande appartement ontworpen en helpen bouwen. Het stedelijk weefsel van de bomenbuurt bestaat uit 3-laagse bouwblokken die dicht op elkaar zijn gebouwd, waardoor het toevoegen van een extra laag op de bestaande bebouwing veel impact heeft op de rest van de directe omgeving. De dakopbouw is als volume subtiel ingepast in de omgeving, maar is in zijn vormtaal en materialisatie contrasterend met de bakstenen architectuur van de jaren 30 wijk. De voor- en achterzijde van de dakopbouw liggen terug ten opzichte van de bestaande bebouwing. Hierdoor komt de opbouw los te staan van de bestaande architectuur. De dakopbouw heeft de archetypische vorm van een huis. Dit resulteert in een sterk contrast met de bestaande platte daken. Door het zadeldak is de goothoogte lager dan bij een reguliere dakopbouw. Dit zorgt er samen met de terugliggende gevel voor dat de omgeving wordt ontzien in de overlast van schaduw en privacy. De dakopbouw biedt ruimte aan 3 slaapkamers. De twee kleinere slaapkamers zijn voor de kinderen en de grote slaapkamer is voor het hele gezin. Deze kamer heeft naast een slaapgedeelte voor de ouders ook een zithoek, een toilet en een pantry. De pantry zorgt ervoor dat de buitenruimte als volwaardig gebruikt kan worden. De gehele lange zijde van de hoofdslaapkamer bestaat uit een glazen schuifpui. Doordat de opbouw bovenop de bestaande bouw ligt, is er ruimte om de kozijnen flush weg te werken. Hierdoor lopen binnen en buiten naadloos in elkaar over. Het stalen hekwerk dat in verticale zin doorloopt achter de houten vlonders langs, versterkt dit gevoel van oneindigheid.

De buitenzijde van de dakopbouw is voorzien van een stalen huid met felsnaden. Zowel het dak als de wanden hebben deze bekleding waardoor het bouwwerk als een eenduidig volume leesbaar is. Dit maakt het sterker in zijn contrast met de bakstenen onderwereld. De stalen felsbeplating heeft een bepaalde mate van reflectie in zich, waardoor het bouwwerk meekleurt met het licht van de dag. Naast dat de dakopbouw een contrast vormt, is het tegelijk ook een herkenbare toevoeging en doet het denken aan de klassieke Parijse daken die veelal bestaan uit zinken daken als verticale beëindiging van een stenen bouwwerk.

Kiosk Frederik Hendriklaan

Frederik Hendriklaan t/o 152
Architect: DAVL Studio
Opdrachtgever: M&M Pure
Flowers

Toelichting inzender:

Voor M&M Pure Flowers heeft DAVL Studio een bloemenkiosk ontworpen. Deze maakt deel uit van de herinrichting van de Fredrik Hendriklaan in het Statenkwartier. De kiosk bestaat uit een stalen skelet, rondom bekleed met bamboe en glazen schuifpuien. Dankzij de staalconstructie is de kiosk flexibel te gebruiken: de gevel kan bijna helemaal open.

Het concept van de kiosk is om een bijna alzijdig gebouw te maken dat flexibel gebruikt kan worden. De constructie staat los van de gevel, die bestaat uit bamboe en schuifpuien met glas. Die schuifpuien kunnen rondom het gebouw verplaatst worden.

Aan de bovenkant wordt de kiosk beëindigd met een gepoedercoate stalen rand in metallic lak. Hierdoor blijven installaties uit het zicht en krijgt de kiosk een passende, chique kroon. De architect heeft tijdens het bouwproces de rol van directievoerder op zich genomen en de coördinatie tijdens de gehele bouwtijd op zich genomen. Hierdoor konden tijdens het werk technische beslissingen worden gemaakt zonder dat de kwaliteit van de architectuur daar onder hoefde te lijden.

Beoordeling jury:

De Kiosk Frederik Hendriklaan staat in een mooie Haagse traditie van koffiehuzen en bloemenkiosken. De jury vindt het belangrijk dat deze traditie op een zorgvuldige manier in stand wordt gehouden en de verrommeling van de openbare ruimte tegengaat. De bloemenkiosk Frederik Hendrikstraat is hier een voorbeeldige uitvoering van.

De Titaan

Beoordeling jury:

De Titaan is een mooi voorbeeld van hergebruik en een serieuze vooruitstrevende poging tot circulaire architectuur. Het gebouw past uitstekend bij de sfeer van de Binckhorst en specifiek de landtong met de Caballerofabriek. Ook binnen de Titaan zijn fijne ruimtes gecreëerd. Het is hierbij niet helemaal duidelijk of het gebouw een echt werkgebouw is of een kantoorgebouw met een industriële uitstraling. Er lijkt wel veel onbenutte oppervlakte in het gebouw te zijn door de brede gangen waar geen activiteit of inrichting is. Zou dit gebouw niet op efficiëntere en creatievere wijze ingevuld kunnen zijn, vraagt de jury zich af. Ook twijfelt de jury aan de uiteindelijk gerealiseerde mate van hergebruik van materialen binnen het gebouw. Er moest uiteindelijk toch vaak voor nieuwe materialen gekozen worden.

Saturnusstraat
Architect: Braaksm & Roos
Architectenbureau
Opdrachtgever: Gemeente Den Haag

Toelichting inzender:

De Titaan, het voormalige HartingBank-gebouw op de Binckhorst, is getransformeerd tot een bruisende broedplaats voor creatieve startups en bedrijven in de maakindustrie. Braaksm & Roos Architectenbureau werkt sinds 2017 aan de duurzame herbestemming, die al door NRP wordt aangemerkt als inspiratieproject voor vele verouderde bedrijfsgebouwen in Nederland. Het gebouw is opnieuw verankerd met de omgeving. De gevel aan de waterkant is transparant en versterkt de relatie met het water, waarlangs een doorgaande looproute is gecreëerd. Het gebied langs de kade is voorzien van trappen en zitplekken, voor zowel gebruikers van De Titaan als voorbijgangers. Het voorplein bij de hoofdentree is verbonden met het kadeniveau via een tribunetrap, waardoor buitenbijeenkomsten mogelijk zijn. Rondom het voorplein voorziet groen in schaduw en biodiversiteit.

Binnen biedt het gebouw een prettige werkomgeving met diverse soorten werkplekken en gemeenschappelijke gebieden. Ooit ontworpen als tabaksofslag bezat het gebouw veel vloeroppervlak met relatief weinig geveloppervlak. Meestal is dit een nadeel, maar in dit geval een kans om grote vides te creëren die samen met de grote glazen schuifdeuren de interactie tussen gebruikers stimuleert. Daklichten zorgen voor een ruimtelijke sfeer en een moswand draagt bij aan de akoestiek en het groene karakter van het gebouw. Het café op de begane grond fungeert als ontmoetingsplek en presentatieruimte. In de kelder zijn ruimtes voor de 'makers'.

Hendrik Halbe, CEO Unknown Group:

"Het gebouw werkt precies zoals we hoopten: het straalt openheid uit, zowel van binnen als van buiten, en het nodigt uit om elkaar op te zoeken. Het is licht en geeft energie, en het gebruik van hout creëert een warm gevoel. Het is een fijne plek om samen te verblijven, te werken en samen te ontspannen."

Bij de herbestemming stond circulariteit centraal. Een groot deel van de bestaande draagstructuur en kenmerkende stalen binnenpuien is hergebruikt. Gevelaanpassingen uit het verleden zijn subtiel zichtbaar gehouden. Er is gebruik gemaakt van circulaire materialen zoals verzaagde vloerbalken voor akoestische wandbekleding en Métisse-isolatiemateriaal van afgedankte spijkerbroeken. Nieuwe materialen zijn biobased of Cradle-to-cradle gecertificeerd, zoals multiplex voor de binnenwanden. Het gebouw wordt verwarmd door warmtepompen, inclusief warmteterugwinning via de ventilatielucht. Het dak is voorzien van ruim 800 zonnepanelen die het overgrote deel van de energieopwekking van het gebouw voor hun rekening nemen. Ook langs de dakrand zijn zonnepanelen geplaatst, met grafische prints van tabaksbladeren die verwijzen naar de oorspronkelijke functie van het gebouw. Het comfort en energieverbruik worden geoptimaliseerd met zonwering en isolatie.

**Frisia
Makelaars**

